

Stiftelsen Carl och Elise Eldhs Ateljé
Box 3275
103 65 Stockholm

Stockholms stad
Stadshuset
105 35 Stockholm

Byggnadsminnesförklaring av Carl Eldhs Ateljé, Kråkvilan 24, med tillhörande trädgård inom fastigheten Vasastaden 1:64, Bellevue, Stockholm

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m (KML) Carl Eldhs Ateljé, Kråkvilan 24, med tillhörande trädgård på fastigheten Vasastaden 1:64 för byggnadsminne. Enligt 3 kap 2 § samma lag meddelas skyddsbestämmelser för byggnadsminnet. Till byggnadsminnet hör ett skyddsområde vilket har markerats på bilagd situationsplan.

Skyddsbestämmelser

Följande skyddsbestämmelser gäller för byggnadsminnet:

1. Carl Eldhs Ateljé får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme eller planlösning. Ingrepp får heller inte göras i äldre fast inredning (interiört skydd gäller inte för tillbyggnaden från 1965).
3. Det enligt bifogad karta fastställda skyddsområdet, trädgården, kring byggnaden får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras.
4. Omgivande staket och plank får inte byggas om eller på annat sätt förändras.
5. Byggnaden med trädgård ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska ske på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till anläggningens egenart.

För krypgrunden under stora ateljén, samt utbytesfönstren i östra fasaden på lilla ateljén är varsamma förändringar som tillgodoser museiverksamhetens behov möjliga. För tillbyggnaden från 1965 kan förändringar till gagn för museiverksamheten vara möjliga i interiören.

Det är även viktigt att lösa inventarier, skulpturer, ursprungliga möbler och verktyg mm med koppling till Carl och Elise Eldhs liv och verksamhet bevaras och ses som en viktig del av anläggningens helhetsvärden. Lösa inventarier kan dock inte omfattas av lagskyddet för byggnadsminnen.

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Carl Eldhs Ateljé är unik i sin kombination av konsthistoriska och arkitekturhistoriska värden. Det konsthistoriska värdet kommer till uttryck i form av ett mångfasetterat fysiskt dokument över Carl Eldh, en för hela Skandinavien inflytelserik konstnär och hans verk. Skulptöreateljén med verkstad är helt bevarad från 1900-talets början. Samtidigt har byggnaden ett högt arkitekturhistoriskt värde då Ragnar Östberg, en av det tidiga 1900-talets större arkitekter har ritat ateljébyggnaden.

Utöver detta hyser byggnaden med dess trädgård stora pedagogiska värden som museum då konstnären Carl Eldh här efterlämnat sig skulpturer, redskap och andra inventarier som berättar om hans verksamhet. Ateljébyggnaden ingår även som en viktig del i kulturmiljön på Bellevuehöjden och i parken. Övrig bebyggelse utgörs av Paschens malmgård och Sparres träslott.

Att ateljébyggnaden i huvudsak ser ut som den gjorde vid Carl Eldhs död på 1950-talet förstärker ateljéns kulturhistoriska värde. Den orördhet som präglar miljön ger den ett **autentiskt** och ursprungligt uttryck.

Historik och beskrivning

Carl Eldhs planer på att uppföra en ateljébyggnad tog fart i mitten av 1910-talet då han började leta efter en lämplig tomt. I Bellevueparken hittade Eldh ett högt beläget område som sluttade mot norr. Platsen var enkel att nå och hit gick en körbar väg vilket var en nödvändighet för skulpturverksamheten. Området ägdes av Stockholms stad vars drätselnämnd i juni 1918 beslutade att Eldh skulle få disponera 300 kvm på platsen.

Arkitekten Ragnar Östberg, som bl.a. även ritat Stockholms stadshus, tog i samarbete med Carl Eldh fram ritningar till ateljén. Byggnaden som uppfördes utgjordes av en byggnadskropp med fyra tydligt avläsbara byggnadsdelar, en stor studieateljé med dubbel rumshöjd och fönster mot norr, en mindre verkstadsateljé med enkel rumshöjd mot söder, ett runt mottagningsrum mot väst samt ett bostadsrum med egen ingång via en veranda mot öst. En intressant detalj är det utskjutande förråd som uppfördes på studieateljéns västra sida bredvid det runda mottagningsrummet. Östberg och Eldh tvistade om detta tillägg och förrådet fanns inte med i de ritningar över anläggningen som presenterades i tidskriften Arkitektur 1919. Samspelet mellan Eldh och Östberg synliggörs i övrigt bl.a. genom den skulpterade utsmyckningen i exteriören i form av skulpturerna "Maj och juni" i relief på byggnadens södra gavel samt figuren "Eva" på mottagningsrummets tak.

Exteriörens karaktär ligger i den nationalromantiska utformningen med inslag av klassicism. Byggnadens fasader är klädda med bruntjärad locklistpanel och taken är belagda med enkupigt lertegel. Byggnaden smälter därmed väl in i sin omgivning. De olika byggnadselementen är i hög grad fristående från varandra och tillåter betraktaren att läsa byggnaden och förstå dess funktion. Interiören präglas av det rumsliga sammanhanget tillsammans med ljusföringen. Byggnaden är orienterad mot nordväst och de båda ateljéerna får på så vis del av det i konstsammanhang så fördelaktiga norrljuset som inte ger reflektioner eller förändras nämnvärt under dygnets ljusa timmar. Takfallet och väggen mot norr i den större ateljén utgörs nästan helt av glaspartier och det finns även ett mindre fönster under taknocken i ateljéns södra gavel. Den mindre verkstaden hade från början glaspartier i väggen och i takfallet mot öster. Ateljéfönstren har en mycket speciell utformning. De horisontala spröjsarna är förskjutna i förhållande till varandra och gör därmed fönstren till en karaktärsskapande detalj.

Ateljérummen har obehandlade trägolv och plankväggar, färgade med gråvit kalkfärg. Det runda mottagningsrummet har rött tegelgolv och putsade väggar. I mottagningsrummet finns endast ett litet fönster, istället släpptes ljus in genom en lanternin på taket.

Carl Eldh upplevde sin mest kreativa och produktiva period i sin ateljé i Bellevueparken. Vid sidan av Carl Milles och Christian Eriksson blev han den mest anlitade skulptören i Sverige under 1920- och 30-talet. Med sina skulpturer arbetade han framför allt med att skildra människan i olika livssituationer, åldrar och känsloutryck. I den funktionella ateljébyggnaden i Bellevueparken fick han utrymme nog för sin verksamhet på en plats med närhet till naturen. Här ägnade han sig bland annat åt porträttskulptering och även stora, monumentala skulpturer som nu finns utplacerade runt om i Sverige. Carl Eldh var verksam i sin ateljé fram till sin död 1954.

År 1963 donerade Carl Eldhs dotter, Brita Eldh, ateljébyggnaden till Stiftelsen Carl och Elise Eldhs Ateljé upprättad av henne själv. Stiftelsen gjorde ett museum av ateljén som öppnades den 28 april samma år. År 1965 gjordes en tillbyggnad på den östra fasaden genom att bostadsrummet med veranda ersattes av en större huskropp efter ritningar av Lennart Uhlin, professor och dåvarande teknisk direktör för byggnadsstyrelsen.

De båda ateljérummens interiörer restaurerades 1995. Samtidigt sattes det in dragstag av järn i den stora ateljéns tak då den ursprungliga konstruktionen var underdimensionerad och byggnaden började uppvisa svaghetstecken. Byggnadens exteriör har genomgått omfattande restaureringsarbeten under 2000-talet då bl.a. vattenavledningen förbättrats och rötskadade paneler, lister och räcken mm. bytts ut. Samtliga fasader har även tjärstrukits.

Ärendets handläggning

Fråga om byggnadsminnesförklaring av Carl Eldhs Ateljé väcktes av styrelsen för Stiftelsen Carl och Elise Eldhs ateljé den 26 juni 2006. Sedan den 13 augusti 1993 finns en väckt fråga om byggnadsminnesförklaring av hela Bellevueområdet.

År 1991 (1991-11-28) tog Stockholms stadsmuseum fram en inventering och förslag till skyddsföreskrifter för varje enskild byggnad och för parken. Stiftelsen Carl och Elsie Eldhs ateljé godtog föreslagna skyddsföreskrifter (1991-03-01). Fastighetsnämnden uttalade att förslag till fördjupning av översiktsplan och förslag till detaljplan borde föreligga innan vidare beslut fattas rörande byggnadsminnesförklaring av byggnaderna och parken.

Länsstyrelsen remitterade den 4 september 2009, förslag på byggnadsminnesförklaring samt skyddsföreskrifter till Stiftelsen Carl och Elsie Eldhs Ateljé samt till Stockholms stad, eftersom stiftelsen äger byggnaden och Stockholms stads fastighetskontor äger marken. Svar inkom under november och december från stiftelsen och Stockholms stad, vilka ställde sig bakom förslaget.

Upplysningar

Om det finns särskilda skäl, kan Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen (1988:950) om kulturminnen mm. lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Länsstyrelsen lämnar utan kostnad för ägaren råd och anvisningar i fråga om underhåll. Ägaren bör i samråd med Länsstyrelsen upprätta en vård och underhållsplan för byggnaden

Beslutet kan överklagas hos Länsrätten i Stockholms län enligt anvisningar på bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av länsöverdirektör Stig Orustfjord. I beslutet har även länsantikvarie Mats Jonsäter deltagit samt 1:e antikvarie Kersti Lilja, föredragande.

Stig Orustfjord

Kersti Lilja

Källor:

Eldhs Atelje (2005) Martin Rörby i Carl Eldhs Ateljemuseum, Stiftelsen Carl och Elise Eldhs Ateljé.

Carl Eldhs Ateljemuseum Arbetsbeskrivning för exteriör upprustning Restaurator 2002.

Kopia till

Mk (exp, hla, kl)

Riksantikvarieämbetet

Stockholms stadsmuseum

Byggnadsnämnden i Stockholm

Inskrivningsmyndigheten

Karta med skyddsområdet markerat

